

*Михайло Ковтунук,
Інга Єгорова
(Івано-Франківськ, Україна)*

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Професійно-особистісне становлення викладача включає в себе засвоєння знань, умінь і навичок, розвиток певних якостей та здібностей, що дозволяють успішно здійснювати роботу з студентами. Тому професійна компетентність майбутнього викладача передбачає вміння встановлювати контакти з людьми, студентами, колективом створювати атмосферу довіри й доброзичливості, вести діалог, допомагати у вирішенні їх професійних й особистісних проблем, розуміти індивідуальні особливості та знаходити індивідуальний підхід до кожного.

Поняття «толерантність» походить від латинського «tolero», що означає «переносити», «терпіти».

Толерантність – це особистісна якість, що є складовою гуманістичної спрямованості особистості й визначається її ціннісним ставленням до інших людей. Вона виражається в налаштованості на певний тип взаємин, що має вияв у конкретних діях особистості. Толерантність ґрунтується на усвідомленому співпереживанні, що приводить до з'ясування цілей, мотивації та переконань людини, з якою ми взаємодіємо.

В сучасному суспільстві виховання педагогічної толерантності майбутніх викладачів ВНЗ набуло особливої актуальності. Здійснюються наміри повному подивитися на світ, подолати перепони, які роз'єднують людей, створити між ними стосунки на засадах гуманізму та взаєморозуміння.

Педагогічна толерантність - це здатність педагога зрозуміти, признати і прийняти студента таким, який він є, при цьому не звертаючи уваги на те, що у студента інші погляди на життєві цінності, інша логіка та форми поведінки. Тому активізується процес пошуку ефективних механізмів виховання студентів майбутніх викладачів ВНЗ у напрямку педагогічної толерантності, поваги до

прав і свобод інших людей, незалежно від їхньої національної, соціальної приналежності, поглядів, світосприйняття, способів мислення та поведінки.

Філософи давнини у процесі спостереження над природними та культурними відмінностями людей намагалися знайти шляхи гармонізації життя. В епоху античності проблема толерантності відкрито ще не поставала, але її мотиви відчувалися у висловлюваннях Геракліта, Аристотеля, Сенеки та інших. Свої ідеї мислителі стародавності прагнули донести до юнацтва.

Китайський філософ Конфуцій (551-479 рр. до н. е.) відкрито проповідував ідею толерантності: «Не роби іншим того, чого не бажаєш собі, і тоді у державі та в сім'ї до тебе не будуть відчувати ворожнечі» [3, с.225]. У цьому він бачив і джерело конфліктів, нетерпимості.

Згідно з Дж.Локком (1632-1704), толерантність має подвійну підставу: політичну та моральну. Концепція толерантності може бути зведена до кількох основних положень. Завдання держави - підтримувати та захищати інтереси громадян. Філософ проводить чітку межу між тим, що належить сфері духовній, і тим, що відноситься до царини громадянського миру та безпеки.

У Г.В.Ф. Гегеля простежуємо достатньо обґрунтовану схему діалектичного взаємовпливу «Я» і «Не-Я», де толерантність, виступаючи у термінах людської любові, фіксується за допомогою зворотнього зв'язку [4, с.71].

Видатний чеський філософ і педагог Ян Амос Коменський безпосередньо пов'язував досягнення миру з розвитком освіти. Основною причиною війн він вважав різницю в поглядах, що виникають від неосвіченості людей. Однакова освіта пансофія (засвоєння всіма людьми універсальної системи знань), на його думку, могла б сприяти не тільки позбавленню від духовного убогства і неосвіченості, але й припинити війни. Гуманістичні ідеї Я. Коменського знайшли своє втілення і в діяльності братських шкіл в Україні, співзвучній з прогресивними принципами, викладеними в його «Великій дидактиці».

На позиціях просвітництва та виховання толерантності стояла і Софія Русова. Так у праці «Чи потрібна жінкам освіта?» вона зазначала: «...мусять бути такі інтелектуальні осередки, де б велася дискусія на теми моральних ідеалів, громадських проблем, вияснення нових поглядів на добро, на правду на

красу. Не можуть маси населення жити одними практичними справами» [6, с. 53]. Ідеї толерантності сповідував і «добротворець» української педагогіки В.О.Сухомлинський .

Спираючись на праці науковців минулого та сучасності, спробуємо більш узагальнити підходи до трактування поняття толерантності:

а) як риси пасивного характеру, не спрямованої на дії, що виражається в ліберальному сприйнятті відмінностей (В. Величко, О. Дергай, Г. Дмитрієв, Д. Карпович, О. Славчик);

б) як активну позицію, що критично підтримує іншу даність і тим самим збагачує власний досвід (М.Андреєв, О. Грива, Г. Погодіна, А.Скок, Г. Солдатова, Л. Шайгерова, О. Шарова та інші).

На нашу думку саме другий підхід виражає більш детальне уявлення про трактування дефініції толерантності, адже він розцінює толерантність як активну сенсоутворювальну позицію, що має прояви в поведінці та діяльності.

Психологічну основу позиції толерантності складають ідеї гуманістичної психології М. Бубера, А. Маслоу, Г. Олпорт. На рівні соціального індивіда позиція толерантності виступає як внутрішнє бажання зовні відповідати нормам толерантного ставлення і поведінки стосовно себе, колег, батьків, підлеглих, громадськості. На рівні особистості позиція толерантності виступає як власна система поглядів, цінностей, мотивів, як результат внутрішнього рефлексивного осмислення і засвоєння ідей толерантності як цінності, що виражається у прагненні людини будувати стосунки з собою, іншими людьми, природою, мирно, без примусу, у процесі конструктивного розв'язання проблем за допомогою діалогу, вільного та відповідального вибору.

Для Г. Олпорт толерантність є важливою особистісною характеристикою людини демократичного суспільства, яка поєднує знання себе, відповідальність, почуття гумору, автономність, здібність до емпатії. Г. Олпорт виділяє два шляхи особистісного розвитку: толерантний та інтолерантний. Толерантний шлях вибирає людина вільна, доброзичлива, з позитивною «Я-концепцією». Інтолерантний шлях характеризується уявленням про особисту винятковість,

прагненням перекладати відповідальність на оточення, потребою у порядку, бажанням сильної влади [1, 136 с.].

А.Скок стверджує, що проблема толерантності є проблемою особистісних установок, цінностей, смислів, оскільки, з одного боку вони складають внутрішній світ людини, її переживання, а з іншого – відповідають за мотиваційну регуляцію реальної поведінки людини [5, с. 19].

Працюючи над проблемою формування толерантності міжособистісних відносин студентів, П. Комогоров зазначав, що толерантність є пізнім породженням культури та психіки людини, оскільки умови соціальної дійсності здебільшого сприяють інтолерантності. Усвідомленню актуальності толерантності окремим індивідом передують його тривала духовна робота над собою, що породжує педагогічний аспект проблеми толерантності [2].

Звідси, провідна ідея психолого-педагогічної толерантності полягає у визнанні поваги до права інших людей бути такими, якими вони є. Саме тому виховання толерантності – складний і тривалий процес актуальність якого, як стверджують реалії сьогодення, неможливо переоцінити.

Толерантність в сучасному житті спричинила необхідність створення в педагогічній науці нового напрямку - « педагогіки толерантності», основне завдання якої має бути зосереджено на дослідженні сутності психолого-педагогічної толерантності, шляхів її втілення в практику виховання майбутніх викладачів ВНЗ, як соціальної норми та цінності, як принципу міжособистісної та міжгрупової взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексашкина Л.Н. Роль гуманитарных дисциплин в воспитании в духе мира и взаимопонимания/ Л.Н Алексашкина. - М., 2000. - 136 с.
2. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания/ Б.Г Ананьев. – СПб.: Питер, 2001. – 288 с.
3. Асмолов А.Г. Толерантность: от утопии - к реальности // На пути к толерантному сознанию /А.Г Асмолов. - М.: Смысл, 2000. - 225 с.
4. Ашихмина Е.В. Воспитание толерантности в системе воспитательной работы вуза / Е.В.Ашихмина. - М.: 2002. –71 с.
5. Скок А.Г. Соціально-психологічні умови формування комунікативної толерантності у викладача вищого навчального закладу: автореф. дис. канд. психол. наук: спец. 19.00.05 «Соціальна психологія, психологія соціальної роботи» / А.Г. Скок. - Київ, 2007. - 19 с.

6. Софія Русова: З маловідомого і невідомого. - Частина 2 / Упорядники
З. Нагачевська, О. Джус. - Івано-Франківськ: Гостинець, 2007. – 364 с.